

Butčenkův *Umělec války* v češtině

Alexej Sevrjuk

Životní osud spisovatele Maxima Butčenka (* 1977), autora knihy *Chudožnik vojny*, jejíž český překlad vyšel pod názvem *Umělec války* na sklonku loňského roku ve vydavatelství Volvox Globator v překladu Magdy Bělkové, by sám o sobě vydal na román. Pochází z hornického městečka Roveňky v Luhanské oblasti, dvanáct let strávil prací na šachtě, z obyčejného horníka to dotáhl až na důlního mistra. V roce 2011 absolvoval studium žurnalistiky a šel pracovat do Kyjeva (časopisy *Korespondent*, *Fokus*, *Novoje Vremja*). Nyní napsal dvě knihy věnované aktuálnímu tématu válečného konfliktu na východě Ukrajiny: kromě *Umělce války* (2014) mu v roce 2016 vyšla kniha *Tri časa bez vojny* (Tři hodiny bez války). Z různých důvodů, které můžeme shrnout označením „historické“, píše významný počet ukrajinských spisovatelů rusky (zmiňme například světově známého romanopisce Andreje Kurkova, pořadatele festivalu Kyjevské Lavry Alexandra Kabanova nebo mladou dramatičku Hannu Jablonskou, oběť teroristického atentátu v Moskvě v roce 2011). K ruskojazyčné literatuře Ukrajiny, která zde má určitou tradici a své vlastní prostředí, se jazykem svého dosavadního díla přihlásil i Butčenko.

Umělec války pojednává o osudech dvou bratrů během ukrajinských událostí posledních let. Od první kapitoly sledujeme osud „vyzábblého třicátníka s orlím nosem“ Antona Nedělkova, jeho neuspokojivý rodinný život, neúspěšnou snahu dostat se na výtvarnou školu, vysilující, špatně placenou dřinu v dole, ke které patří každodenní riziko zmrzačení se či smrti – to všechno na pozadí Donbasu, ve všech smyslech slova depresivního regionu.

Životní scénář druhého bratra, Sergeje, se jeví jako úspěšnější: dokončené studium, sociální výtah do Kyjeva, následně až do Berlína. Není divu, že Anton vidí naději v kalašnikovcech a vojenském velení v Rostově na Donu i v Moskvě. Dobře placená válka mu nepříjde o moc nebezpečnější než práce v dole. Druhý z bratrů naproti tomu vidí naději pro svou zem v proevropském směřování a podporuje Revoluci důstojnosti v Kyjevě.

Snaha ukázat donbaský konflikt z různých úhlů pohledu nutně naráží na určitou schematičnost. Hrdinové jsou místy šablonovité a posilují stereotypy (zejména o obyvatelích Donbasu). Autor nešetří klišé ani školskými metaforami. Zatímco milostná muka hlavních hrdinů si snad vypůjčil z druhořadého odvaru realistické tradice, válečné scény oproti tomu připomínají popis počítačových střileček. Přesto nelze recenzované knize upřít určitou dokumentární hodnotu. Popisy hornické práce působí natolik autenticky, že se čtenáři chce popadnout kalašnikov a jít bojovat za lepší svět. I Donbas a jeho problémy (chudoba, nedostatek pracovních příležitostí, alkoholismus a patologické mezilidské vztahy) autor vykreslil poměrně plasticky. Dokumentární povahu textu podtrhávají úryvky ze zpráv různých sdělovacích prostředků v úvodu jednotlivých kapitol. Kniha ukazuje, že realita je poněkud složitější, než jak ji jsou schopny zprostředkovat angažovaná média. Zastáváte-li názor, že na východě Ukrajiny probíhá občanská válka, najdete zde potvrzení: proti sobě přece stojí občané jednoho státu, ba bratr proti bratru. Zastáváte-li opačný názor, budete rovněž spokojeni: polní velitelé, kteří verbují příslušníky nižších tříd do tzv. domobrany, dostávají rozkazy z Moskvy.